

Назарова Тетяна Юрїївна, доцент каф. МБ та фінансів; тел. (+38)050-748-14-82; E-mail: taniya2017@ukr.net
Шевченко Марина Миколаївна, доцент каф. МБ та фінансів; тел. (+38) 096979-75-71;
Самохіна Світлана Сергїївна, студентка 6-го курсу каф. МБ та фінансів; тел. (+38) 095-804-38-90; E-mail: samokhinas0506@gmail.com
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», вул. Кирпичова, 2, Харків, Україна, 61000

ОБГРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

***Анотація.** У статті досліджено теоретичні питання фінансового оздоровлення аграрного підприємства, як складової частини загальної системи антикризового менеджменту. Встановлено основні інструменти його реалізації, досліджено організаційно-економічний механізм (стратегія), розробку та реалізацію кожного інструменту, що має позитивно впливати на економічний розвиток підприємства через якісний підхід до його реалізації та виробничо-фінансовий потенціал. Розглянуто існуючі методи та підходи до фінансового оздоровлення, зроблено оцінку кожного з можливих та описано головні його характеристики. Проаналізовано процес розробки бізнес-плану як елемента реорганізації, який має забезпечувати своєчасне реагування на зміни в економіці підприємства, аналізувати можливі відхилення від плану та визначати цільові установки підприємства як мікроекономічної системи в економіці. На основі аналізу існуючих підходів до фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств встановлено, що в теорії та практиці антикризового управління існує проблема у вигляді недосконалої оцінки доцільності фінансового оздоровлення. Виникає потреба в удосконаленні механізму оздоровлення не лише в частині втрати платоспроможності, а й для збереження та покращення потенціалу підприємства.*

***Ключові слова:** стратегія, фінансове оздоровлення, бізнес-план, антикризовий менеджмент, потенціал підприємства.*

Nazarova Tetyana Yuriyivna, associate professor; tel. (+38) 050-748-14-82; Email: taniya2017@ukr.net
Shevchenko Marina, associate professor; tel. (+38) 096-979-75-71;
Samokhina Svitlana Sergiivna, 6th year student; tel. (+38) 095-804-38-90; Email: samokhinas0506@gmail.com
National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Kyrpychova Str., 2, Kharkiv, Ukraine, 61000

SUBSTANTIATION OF THE STRATEGY OF FINANCIAL RECOVERY OF THE AGRICULTURAL ENTERPRISE

***Abstract.** The article examines the theoretical issues of financial recovery of an agricultural enterprise as part of the overall system of crisis management. It is established that the main tool of its implementation is the organizational and economic mechanism (strategy), the development and implementation of which has a positive impact on the economic development of the enterprise through a quality approach to its implementation. production and financial potential. The financial methods and approaches to recovery are considered, the estimation of each of its possible and described its main characteristics is made. The process of developing a business plan as an element of reorganization, which should provide a timely response to changes in the economy, analyze the possibility of deviations from the plan and determine the target settings of the enterprise as a microeconomic system in the economy. Based on the analysis of existing financial approaches to the recovery of agricultural enterprises, it is created that in the theory and practice of crisis management there is a problem in the form of imperfect assessment of the feasibility of financial recovery. There is a need to improve the mechanism of recovery not only in terms of loss of solvency, but also to preserve and improve the potential of the enterprise.*

***Keywords:** strategy, financial recovery, business plan, anti-crisis management, enterprise potential.*

Назарова Татьяна Юрьевна, доц. каф. МБ и финансов; тел. (+38)050-748-14-82; E-mail: taniya2017@ukr.net
Шевченко Марина Николаевна, доц. каф. МБ и финансов; (+38) 096-979-75-71;
Самохина Светлана Сергеевна, студентка 6-го курса; тел. (+38)095-804-38-90; E-mail: samokhinas0506@gmail.com
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», ул. Кирпичева, 2, Харьков, 61000, Украина

ОБОСНОВАНИЕ СТРАТЕГИИ ФИНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕНИЯ АГРАРНОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

***Аннотация.** В статье исследованы теоретические вопросы финансового оздоровления аграрного предприятия как составной части общей системы антикризисного менеджмента. Установлены основные инструменты его реализации, исследованы организационно-экономический механизм (стратегия), разработка и реализация каждого инструмента, что должно положительно влиять на экономическое развитие предприятия через качественный подход к его реализации и производственно-финансовый потенциал. Рассмотрены существующие методы и подходы к финансовому оздоровлению, сделана оценка каждого из возможных и описаны главные его характеристики. Проанализирован процесс разработки бизнес-плана как элемента реорганизации, обеспечивающий своевременное реагирование на изменения в экономике предприятия, анализировать возможные отклонения от плана и определять целевые установки предприятия как микроэкономической системы в экономике. На основе анализа существующих подходов к финансовому оздоровлению сельскохозяйственных предприятий установлено, что в теории и практике антикризисного управления существует проблема посредством несовершенной оценки целесообразности финансового оздоровления. Возникает потребность в усовершенствовании механизма оздоровления не только в части потери платежеспособности, но и для сохранения и улучшения потенциала предприятия*

***Ключевые слова:** стратегия, финансовое оздоровление, бизнес-план, антикризисный менеджмент, потенциал предприятия.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. У сучасних умовах, переважна більшість товаровиробників, які нині реалізують ділову активність у сфері сільського господарства, зіткнулися з проблемою надмірної неспроможності в фінансовому плані (інакше кажучи, банкрутством).

Дане явище виникає здебільшого за рахунок процесів трансформації, перебіг яких не залежить значною мірою від власників підприємств, а конкретні неефективні рішення менеджменту грають тут досить незначну роль.

Крім того, на нездатність господарюючих суб'єктів у сфері агропромисловості виконувати свої зобов'язання впливають загальні економічні тенденції, в яких сьогодні існує Україна: кратне падіння обсягів інвестиційних коштів, посилення умов залучення капіталів позикового характеру, зменшення кількості товарів, що виробляються різними секторами економіки.

Постає питання щодо вирішення наявних проблем шляхом вибору стратегії фінансового оздоровлення аграрного підприємства, покращення його фінансового стану становиться значно актуальною та потребує усестороннього дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Необхідність розробки заходів стосовно фінансового оздоровлення сільськогосподарського підприємства та виведення його з кризової ситуації, змусила звернути на себе увагу дослідників, серед яких можуть зустрічатись В. Григорєва, І. Бланк, О. Боднар, В.І. Велесевич, В. Деркач, О. І. Мельник, Л. Хромушина та ін. Однак недостатньо вивченими залишаються як теоретичні так і практичні питання відносно специфічних аспектів фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств в умовах неплатоспроможності. Повноцінна концепція вирішення розглянутої проблеми наукового характеру потребує подальшого дослідження теорії фінансів, фінансового стану і фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств.

Провівши аналіз наукових праць із проблеми статті, можна спостерігати негативну тенденцію оцінювання сучасного розвитку агропромислового комплексу. В окремих випадках, пропонується впровадження обґрунтованого ефективного механізму фінансового оздоровлення підприємства, враховуючи його регіональні та виробничі особливості.

На сьогоднішньому етапі розвитку економіки України аспекти фінансового оздоровлення підприємства потребують більш ґрунтовного розроблення, та з точки зору антикризового управління, фінансове оздоровлення слід розглядати комплексно, з метою уникнення дисонуючих рішень. Індивідуальність вибору стратегії не запорука повного

уникнення кризових ситуацій, але за рахунок загальної, типової для всіх підприємств стратегії, є можливість розробки власного механізму, що максимально мінімізує ризик банкрутства. Вивчення досвіду подолання кризових ситуацій багатьох країн і конкретних підприємств дозволяє сформувати гнучку систему антикризового управління

Аналіз та узагальнення наукових праць стосовно досліджуваної теми, окреслили необхідність науково-методичне дослідження проблем обґрунтування вибору стратегії фінансового оздоровлення промислового підприємства та сформували мету даної роботи.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз методів фінансового оздоровлення як один з підходів антикризового управління підприємства; обґрунтування вибору стратегії фінансового оздоровлення аграрного підприємства; розкриття необхідності вчасного аналізу та розробки стратегії; розробка рекомендації щодо вибору стратегій та її обґрунтування.

Виклад основного матеріалу. Підприємство аграрної сфери, яке розглядається з позицій органістичного підходу, є складним об'єктом управління, до того ж, в умовах виникнення кризових явищ ускладнюється процес управління. Проходячи різні стадії свого життєвого циклу, на підприємство діють різноманітні негативні чинники, природа яких зумовлена особливостями відповідного етапу розвитку цього об'єкта. Крім того, причини, що зумовлюють кризовий стан підприємства, характеризуються своєрідним синергетичним «ефектом», внаслідок якого погіршення стану однієї сфери діяльності підприємства провокує розвиток кризових явищ іншої. Множинність кризоформуючих факторів активізує процес застосування спеціальних стратегій управління діяльністю підприємства з метою його фінансового оздоровлення, оскільки прийняття зважених та ефективних управлінських рішень здатне багато в чому згладити негативні наслідки кризових явищ. Разом з тим, накопичений досвід виведення вітчизняних аграрних підприємств із кризового стану не структуровано належним чином, кваліфікація управлінського персоналу, відповідального за здійснення антикризового управління, не на належному рівні та потребує підвищення.

Механізм оздоровлення аграрних підприємств дещо відрізняється від стандартних методів, за рахунок специфічних особливостей, які виокремлюють цю галузь з-поміж інших у національній економіці. Найбільш характерними особливостями їх функціонування є: висока залежність від зовнішніх джерел фінансування; недостатність власних джерел фінансування у зв'язку з іммобілізацією фінансових ресурсів, спрямованих на створення сезонних понаднормативних виробничих запасів, необхідних для забезпечення процесу виробництва; пряма залежність формування фінансових результатів від природно-кліматичних умов; обмежений доступ до кредитних ресурсів на ринку кредитних послуг в умовах кризи стану фінансового сектору.

Неплатоспроможні аграрні підприємства потребують забезпечення безперервного процесу оздоровлення впродовж всього виробничого циклу. Це зумовлено присутністю відповідних специфічних ризиків та нестабільністю доходів через об'єктивні причини [1, с.289].

Фінансове оздоровлення аграрних підприємств забезпечується за рахунок правильної структуризації та послідовності заходів, які здійснюються, переважно, за рахунок ресурсів, що надходять, як правило, із зовнішніх джерел [2, с.177].

Серед альтернативних джерел, які забезпечили б процес оздоровлення суб'єктів підприємницької діяльності, О. Процьків виокремлює [3, с.21]:

- отримання урядових субвенцій;
- випуск нових акцій та облігацій;
- трансформацію короткотермінової заборгованості в довготермінову;
- залучення банківських кредитів.

Автор Н. Левченко інакше підійшов до аналізу зовнішніх та внутрішніх джерел проведення фінансового оздоровлення. Так, за його підходом, внутрішні джерела – це власні кошти засновників та кошти працівників, а зовнішні, переважно, кошти з Державного бюджету (для бюджетних установ), банківські ресурси та кредиторські кошти [4, 169].

Можлива загроза банкрутства аграрних підприємств діагностується за загальними принципами, поетапно, тобто актуальний стан підприємства та причини, що визначили такий стан, поступово конкретизуються. На першому етапі дослідження здійснюється оцінка фінансового стану підприємств та загрози банкрутства, шляхом застосування інтегрованої моделі, що сприяє досягненню узагальненої оцінки стану.

Перший етап виявлення проблем втрати платоспроможності та банкрутства починається судовим процесом, під час якого виникає необхідність доказу неплатоспроможності підприємства, тому для початку необхідно надати повний пакет документів до суду, що доводять факт неплатоспроможності.

На другому етапі проводиться аналіз відносних фінансових показників підприємства з метою діагностики проблемних сторін підприємства.

Третій етап, передбачає проведення аналізу вже абсолютних фінансових показників. Дана операція спрямована на з'ясування причин, які призвели підприємство в неналежний стан, а бо в перспективі можуть привести до банкрутства. В результаті проведеного аналізу стану підприємства встановлюються масштаби кризи, фактори її активності, що дозволяють суттєво виділити заходи щодо попередження банкрутства з можливого пріоритетного комплексу внутрішніх та зовнішніх заходів.

План фінансового оздоровлення підприємства розробляється в тому випадку, коли об'єкт господарювання втратив здатність відповідати за зобов'язаннями та вчасно погашувати заборгованості [5].

Процес фінансового оздоровлення аграрного підприємства складається з декількох етапів, що зображені на рис. 1.

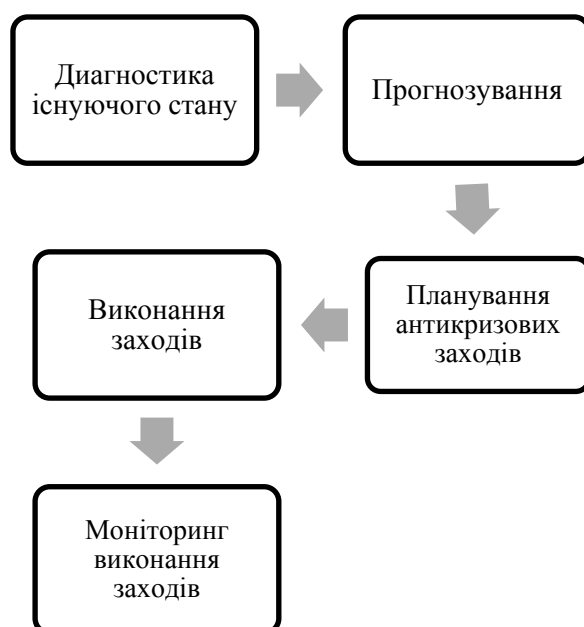

Рис. 1. Етапи фінансового оздоровлення підприємства (розроблено автором на основі [5])

Стадія кризи або неплатоспроможності підприємства визначається шляхом оцінки його фінансово-економічного. Залежно від отриманих результатів виникає необхідність

діагностики або загального глибокого дослідження всіх можливих та присутніх причин виникнення кризової ситуації на підприємстві.

Виходячи з того в якій стадії неспроможності чи нестійкості знаходиться об'єкт дослідження, визначається характер заходів:

- ✓ добровільний - у разі якщо рішення про запровадження заходів фінансового оздоровлення розглянуто, прийнято і здійснюється на рівні підприємства;
- ✓ примусовий - у випадку, коли заходи щодо фінансового оздоровлення введено на підприємстві рішенням арбітражного суду із призначенням адміністративного керуючого, тобто у рамках процедури визнання підприємства-боржника банкрутом[6].

У випадку, коли підприємство визнане банкрутом, всі учасники процесу повинні реалізувати (або реорганізувати) підприємства повністю. Поділ права власності на підприємстві має виникати тільки в тому випадку, коли повна реорганізація компанії виявилася неможливою з об'єктивних причин. Переваги збереження цілісності аграрної компанії при її продажу, злитті чи іншому способі реорганізації:

- збереження спеціалізації підприємства з виробництва конкретних видів товарів;
- ціна на всю компанію буде вищою, ніж при її дробленні та подальшого продажу часток;
- обсяг коштів, необхідних на проведення заходів з ліквідації наслідків проблем соціального характеру у зв'язку з ліквідацією компанії мінімальний.

Банкрутство підприємств аграрного сектору передбачає ліквідацію об'єкта господарювання лише в крайніх випадках, а в усіх інших ситуаціях надається перевага фінансовому оздоровленню.

Слід зауважити, що розробка стратегії фінансового оздоровлення є доцільною тільки для компаній з високим потенціалом відновлення нормального режиму функціонування, отримавши підтримку ззовні.

Завдання, які вирішуються механізмом банкрутства:

1) Зачищення ринку від «фіктивних» підприємств. Існує 2 моделі виробництва в аграрному секторі: «зниклі боржники» та «двійники». В першому випадку, підприємство функціонує без будь-якого підтвердження своєї діяльності через повню відсутність виробничих показників. В другому випадку, «двійники» створюються з метою ухилення від уплати боргів. На їх балансі відсутні будь-які активи, а боргові зобов'язання збільшуються.

2) Вирішення проблеми зайнятості населення громад. Шлях вирішення - створення та проведення навчальних програм та програм перепідготовки. Мають додатково розроблятися механізми надання підтримки кредитній кооперації. Оскільки майже всі аграрні підприємства мають статус селоутворюючих (на них так чи інакше працює більша частина всього працездатного населення муніципального освіти), то їх ліквідація викличе гострі труднощі, що вимагають оперативних та точних впливів.

3) Банкрутство аграрних компаній зі збереженням профілю активів. Так як на ринку існують не тільки «фіктивні» підприємства, а й ті, що реально здійснюють виробничу діяльність, але яка не відповідає вимогам ринку ступенем ефективності, під процедуру банкрутства повинно підпадати кожне. Здійснюючи спостереження та фінансове оздоровлення підприємств, арбітражний керівник має сформулювати список причин, внаслідок яких утворилася неспроможність, а також дати рекомендації щодо їх усунень. Якщо ці завдання виконані арбітражним керуючим у повному обсязі, то з'являється перспектива збереження підприємства саме у тому вигляді, в якому воно функціонувало раніше (з тими ж спеціалізацією та профілем). Саме тому при підготовці до реалізації всього майна, яке має компанія сільськогосподарського сектора, потрібно акумулювати у статутному капіталі організації всі її земельні паї.

4) Вирішення проблеми, що виникає у зв'язку з необхідністю підтримувати в належному стані інфраструктурні об'єкти. Шляхи вирішення – передача інфраструктурних об'єктів, за які раніше відповідало аграрне підприємства, на баланс місцевих органів властності, за рахунок чого зменшується об'єм робіт під час проведення процедури банкрутства та зберігається мінімальний рівень функціонування інфраструктури різного призначення (соціального, інженерного, виробничого и т.д.) [7].

5) Збереження активів, власниками яких є юридичні особи агросектору. У зв'язку з тим, що часто підприємства, що здійснюють виробництво товарів в аграрному секторі, не мають у власності землі, а лише орендують її, є доцільним розширити перелік компаній, які мають пріоритетне право на придбання земельного майна підприємства, що реорганізується, включивши в нього всі аграрні організації регіону.

6) Створення інвестиційно привабливих умов. Залежно від того, наскільки суттєво буде зменшено неспроможність реорганізованої компанії, зовнішні інвестори виявлятимуть абсолютно різний інтерес до придбання та подальшого управління аграрним виробництвом. Якщо заходи щодо зниження неплатоспроможності будуть проведені успішно, то обсяг бюджетних витрат на вирішення проблем, що виникають під час банкрутства, зменшиться.

В рамках даного дослідження розробка стратегії фінансового оздоровлення розглядається, як процес, в якому беруть участь кожне зацікавлене обличчя (від власника до кредитора). Тому, розглянемо стратегію, яка включає в себе 8 можливих кроків, які спрямовані на покращення фінансового становища аграрного підприємства та відновлення його платоспроможності або проходження процедури банкрутства за максимально простим механізмом..

- I. Перший крок. На цьому етапі активну участь має прийняти територіальний податковий орган, у якого стоїть мета виявлення підприємств-боржників. Для цього, контролюючий орган надає комісії, створеній з метою реформувати неплатоспроможні аграрні підприємства, всі відомості про підприємства, які не надають звітність за результатами діяльності. Таким чином, виявляються всі боржники, серед яких і підприємства - «двійники». Комісія аналізує мету створення кожного підприємства на результатах звітності аграрних підприємств, та визначає які з них створювались як механізм відведення від материнської організації.
- II. На другому етапі комісія займається формування списку фіктивних підприємств та надає їх до територіального податкового органу, який, в свою чергу, ініціює спрощенні процедури банкрутства.
- III. Третій крок відповідає за подальшу долю підприємства найбільшою мірою. Спрощеній процедурі банкрутства підлягають лише підприємства, в яких низька ефективність діяльності. Ліквідації підвернені лише ті організації, які повністю втратили спроможність вести діяльність з фінансово-економічної точки зору. В усіх інших випадках, на підприємство накладається процес реорганізації с метою удосконалення ефективності менеджменту.
- IV. На четвертому етапі, з метою отримати дисконт за боргами підприємств, по відношенню яких відбувається реорганізація, члени комісії проводять переговори з конкурсними кредиторами. Даній крок з фінансово-економічної точки зору передбачає довгострокові перспективи розвитку, адже за рахунок дисконтування боргів, в майбутньому інвестиційна привабливість підприємств зросте. Це відбувається через вивільнення частки коштів, накопичених на балансі як кредиторська заборгованість та використання таких коштів для вдосконалення виробничого процесу, модернізування та розвитку підприємства в цілому.
- V. Крок п'ятий. Щоб акумулювати всі земельні паї у статутному капіталі підприємств сільськогосподарського сектора, які мають борги, члени спеціальної комісії

починають роботу роз'яснювального характеру з особами та компаніями, які мають право власності на цю землю. Якщо така діяльність буде здійснюватися успішно, то компанія збережеться як єдине ціле перед реалізацією, внаслідок чого при конкурсному виробництві цей крок має здійснюватися обов'язково.

- VI. Шостий крок. Відбувається формування відповідної інструкції з реалізації майна, яким володіє підприємство. Документ повинен містити детально описані та повною мірою обґрунтовані вказівки на подальші дії. Вся процедура шостого кроку повинна бути висвітлена в ЗМІ.
- VII. На 7 етапі відбувається законодавче підтвердження норм стосовно субсидування. Всі кошти, які у вигляді субсидій могли надходити до підприємства, що ліквідується, передаються до територіальної громади. Це дозволить вирішити питання працевлаштування звільненого в результаті ліквідації населення. Напрямок використання фінансових ресурсів визначається комісією з урахуванням специфіки та індивідуальності умов. Кошти, які були зарезервовані, частково можуть бути спрямовані на створення та подальше стимулювання активності підприємницького характеру у населення територіальної громади. Тут слід сконцентрувати зусилля на створенні цехів, де була б можливою первинна переробка продукції сільськогосподарського сектора, на створенні пунктів, де здійснюватиметься первинна переробка лісу, стимулювання надання туристичних послуг. Крім того, субсидії, що надаються територіальній громаді можуть використовуватися для пільгових кредитів селянам, які готові надати зайнятість іншим жителям. За наявності високого попиту на ці кошти їх розподіл повинен відбуватися на конкурсній основі, причому в перелік критеріїв як один з основних обов'язково має включатись кількість створюваних для мешканців села робочих місць [8, с.223].
- VIII. Останній восьмий крок розглядає фінансову сторону оздоровлення. Якщо новостворене у сільській місцевості підприємство аграрного профілю передбачило у своєму штаті робочі місця для мешканців конкретного села, то протягом початкового періоду свого функціонування воно має бути звільнене від податків, які мають як місцевий, так і регіональний характер. Тут потрібно врахувати, що податкові відрахування можуть поширюватися лише на ті результати, які були сформовані внаслідок діяльності у межах конкретної території. Щоб підтримувати інфраструктуру села на рівні, придатному для виконання своїх основних функцій, слід створити резерв для проведення фінансування робіт, під час яких інженерна та соціальна інфраструктура територіальної освіти піддається реорганізації. Резерв формується рахунок доходів від реалізації складових конкурсної маси аграрного підприємства-банкрута. Існують такі можливі вектори застосування засобів: доведення мереж інженерного призначення до стану, що відповідає стандартам, а також формування муніципальних підприємств, до переліку завдань яких входить підтримання нормального стану інфраструктури та її експлуатація [8, с.224].

Висновки. Незважаючи на те, що в тексті Закону Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом неодноразово підкреслюється важливість здійснення заходів щодо попередження банкрутства боржника, відновлення його платоспроможності, на практиці, в переважній більшості випадків, процедура банкрутства закінчується конкурсним виробництвом та подальшою ліквідацією такого підприємства.

В ході дослідження було представлено потенційні рішення проблем неплатоспроможності підприємств, розроблено стратегію виведення об'єкта зі стану банкрута та зроблено оцінку кожного етапу оздоровлення.

Всі заходи в рамках стратегії оздоровлення аграрного підприємства можуть досить суттєво скорегувати державну програму, яка має допомагати підприємствам-боржникам

фінансово оздоровитись. На даний момент, питання розробки стратегій фінансового оздоровлення стоїть достатньо гостро, адже саме зараз неплатоспроможність підприємств аграрної сфери набуває масштабів, що може призвести в майбутньому до повного занепаду вітчизняного аграрію.

Список використаної літератури:

1. Демченко О. В. Фінансове оздоровлення сільськогосподарських підприємств в умовах кредитної рестрикції. *Інноваційна економіка*. 2013. № 2. С. 289–298.
2. Кірдіна О. Г., Боровик Ю. Т. Основні аспекти фінансового оздоровлення підприємств. *Економіка підприємства: Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 40. С. 176–180.
3. Процків О. П. Особливості фінансової стратегії щодо подолання кризового стану підприємства. *Державний інформаційний бюлетень*. 2013. С. 18–25.
4. Левченко Н. М. Джерела фінансового оздоровлення підприємств в аспекті чинного законодавства. *Держава та регіони (Серія: Економіка та підприємництво)*. 2006. № 5. С. 169–172.
5. Акімова Е. В. Финансовое оздоровление организации: основные моменты. *Справочник экономиста*. 2015. № 2. С. 10
6. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 № 2343-ХІІ.
7. Радыгин А. Д., Гонтмахер А. Е., Кузык М. Г. *Институт банкротства: становление, проблемы, направления реформирования*. М.: ИЭПП-СЕРРА, 2015. – 238 с.

References:

1. Demchenko O. V. Financial recovery of agricultural enterprises in terms of credit restriction. *Innovative economy*, 2014, 2, P. 289–298.
2. Kirdina O. H., Borovik T. Yu. Basic aspects of financial recovery of enterprises. *Enterprise Economics: Bulletin of Transport Economics and Industry*, 2012, 40, P. 176–180.
3. Protskiv O. P. Features of financial strategy to overcome the crisis of the enterprise. *State Information Bulletin*, 2013, P. 18–25.
4. Levchenko N. M. Sources of financial recovery of enterprises in the aspect of current legislation. *State and Regions*, 2006, 5, P. 169-172.
5. Akimova E. V. Financial recovery of the organization: main points. *Handbook of economists*, 2015, 2, P. 10.
6. Law of Ukraine “On Restoration of Debtor's Solvency or Recognition of Debtor's Bankruptcy” of May 14, 1992 № 2343-XII.
7. Radygin A. D., Gontmacher A. E., Kuzyk M. G. *Institute of bankruptcy: formation, problems, directions of reforming*. M. IEPP-СЕРРА, 2015. P. 238.
8. Israfilov N. T. System of measures of financial improvement of agrarian enterprises. *Economic sciences*, 2018, 51, P. 220–225.

Надійшла до редакції 21.10.2021р.